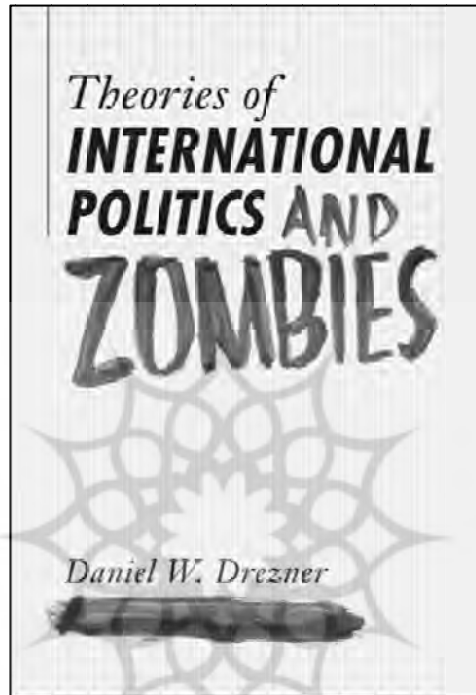

معرفی و نقد کتاب

Theories of International Politics and Zombies
Daniel W. Drezner - Princeton University Press, 2011, 136 pages

نظریه‌های سیاست بین‌الملل و زامبی‌ها

دانیل درزனர் - انتشارات دانشگاه پرینستون، ۲۰۱۱، ۱۳۶ صفحه
اعظم ملایی^۱

۱. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران (a.molae2006@gmail.com)

بحث درباره‌ی نظریه‌های گوناگون روابط بین‌الملل و اراییه‌ی کتاب‌هایی که به سبک دایره‌المعارفی قصد تشریح این مکاتب و اشتراکات و افتراقات آنها را دارند، یک گونه‌ی کاملاً جا افتاده در ادبیات علم سیاست و روابط بین‌الملل است. «درآمدی بر روابط بین‌الملل: نظریه‌ها و رویکردها» اثر رابرت جکسون و گئورگ سورنسن و «درآمدی بر نظریه‌ی روابط بین‌الملل: دورنماها و زمینه‌ها» نوشته ژیل استینز^۲ و همکاران، از معروفترین این کتابها هستند. در ایران نیز این دست آثار کاملاً شناخته شده هستند و علاوه بر ترجمه‌ی منابع روز دنیا، نویسندگان ایرانی از جمله دکتر سیف زاده و دکتر مشیرزاده نیز آثار در خور تأملی در این زمینه دارند. کتاب «نظریه‌های سیاست بین‌الملل و زامبی‌ها» اما بی‌تردید نقطه‌ی عطفی در جریان این قبیل آثار است.

در این کتاب که احتمالاً عجیب‌ترین عنوان یک کتاب در تاریخ رشته روابط بین‌الملل را داراست، نویسنده با طرح یک سناریوی فرضی در مورد خیزش زامبی‌ها^۳ و تهدید حیات بشری، به این سؤال پرداخته است که چه اتفاقی برای سیاست بین‌الملل رخ خواهد داد اگر مرده‌ها به یکباره از گور برخیزند و شروع به خوردن زنده‌ها کنند؟! این پرسشی است که احتمالاً هیچ دانشمند روابط بین‌الملل دیگری حاضر به پاسخگویی به آن نخواهد بود!

درزیر استاد روابط بین‌الملل در دانشگاه تافتس^۴، عضو هیئت تحریریه مجله‌های منافع ملی^۵ و سیاست خارجی^۶ و از چهره‌های آکادمیک شناخته شده در ایالات متحده

1 . An Introduction to International Relations Theory: Perspectives and Themes

2 . Jill Steans

۳. مرده متحرک یا زامبی به جسد‌های متحرکی گفته می‌شود که روح ندارند. داستان مرده‌های متحرک از وودو یعنی جادو باوری آفریقایی تباران دریای کارائیب سرچشمه می‌گیرد. بر پایه داستان‌ها، مرده‌های متحرک با گاز گرفتن و وارد کردن بزاق خود به بدن قربانیانشان آنها را همانند خود به یک مرده متحرک تبدیل می‌کنند. در فلسفه و به‌ویژه در جستارهای خودآگاهی در فلسفه ذهن، زامبی موجودی است که همانند انسان عمل می‌کند اما خودآگاهی، فهم روانی، و قصد و نیت ندارد. زامبی‌ها از اصلی‌ترین سوژه‌های کتابها و فیلم‌های ترسناک غربی به شمار می‌روند.

4 . Tufts University

5 .The National Interest

6 . Foreign Policy

است. او تا پیش از این به بررسی موضوعات معقول‌تر و موجه‌تری مانند جهانی شدن سیاست^۱، طرح‌ریزی راهبردی سیاست خارجی آمریکا^۲ و تحریم‌های بین‌المللی^۳ پرداخته اما در کتاب اخیر خود همانطور که در مقدمه اشاره می‌کند «به گردشی در شهر عجایب با پاورقی‌های آکادمیک بیشتر» رفته است.

نویسنده در ابتدای این کتاب ساختار شکن، ادبیات مربوط به زامبی‌ها را تشریح کرده و با توجه به لوازم بحث نظری تعریفی از این موجودات (یا موهومات) ارائه می‌کند. سپس طی چند بخش، رویکرد و شیوه‌ی تعامل نظریات واقع‌گرای، لیبرالیزم، نو محافظه کاری و سازه‌انگاری را در قبال خیزش زامبی‌ها مطرح کرده و پاسخ‌های احتمالی دولت‌ها، سازمان ملل و دیگر سازمان‌های بین‌المللی، و NGOها به این بحران را تشریح می‌کند. در زمره علاوه بر این، از زاویه‌ی دید سیاست‌های داخلی، سیاست‌های دیوانسالارانه و حتی روانشناسی سیاسی نیز به موضوع بحث خود پرداخته است. او پس از سبک و سنگین کردن این نظریات و قابلیت‌های آنها به این نتیجه‌ی کلی می‌رسد که تمامی آنها بسیار بیش از آنچه که نظریه پردازانشان مدعی هستند محصور و محدودند. ریشه‌ی این محدودیت به زعم وی نقصان‌های خرد انسان از یک سو و پیچیده و به شدت سیال بودن محیط و موقعیت از سوی دیگر است.

کتاب تا حدی قابل قبول در ارائه‌ی تصویر روشنی از نظریات گوناگون روابط بین‌الملل و قوت و ضعف‌های هر یک در عرصه‌ی عمل توفیق داشته است، اما فارغ از این بحث آنچه جلب نظر می‌کند نوآوری نویسنده برای ارائه‌ی متنی جذاب و روان است که چه بسا به یاد ماندنی‌تر و کارآمدتر از متون مفخم کلاسیک در این حوزه است. هدف

1. All Politics Is Global: Explaining International Regulatory Regimes by Daniel W. Drezner (Princeton University Press, 2007)
2. Avoiding Trivia: The Role of Strategic Planning in American Foreign Policy by Daniel W. Drezner (Brookings Institution Press, 2009)
3. The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations by Daniel W. Drezner (Cambridge University Press, 1999)

نگارش چنان کتابهایی عموماً باز نمودن جریانات روزآمد اندیشه در حوزه‌ی روابط بین‌الملل برای دانشجویان این رشته است. مشکل اما اینجاست که تعدد این مکاتب و نظریه پردازان و جزئیات بی شمار و بحث‌های پیچیده، انگیزه و توان مطالعه و تعمق و یادگیری را از میان می‌برد. در چنین فضایی برای دانشجویانی که در میان کوهی از اصطلاحات و مفاهیم و مباحث خشک هستی‌شناسانه، روش‌شناسانه و شناخت‌شناسانه گیر افتاده‌اند، این کتاب اگر نه راه نجات، دست کم ابزاری برای تسهیل فرایند یادگیری و درونی کردن این دست مفاهیم است. به همین دلیل است که با وجود زمان کوتاهی که از انتشار کتاب می‌گذرد با استقبال اهالی علم سیاست روبرو شده و نیز مورد توجه طیف‌های گوناگونی از جامعه‌ی کتابخوان قرار گرفته است.

نگارش کتاب‌هایی از این قبیل در مورد سایر علوم به ویژه علوم اجتماعی سابقه‌ی زیادی دارد. در این گونه آثار که در ایران به کتاب‌های خوشخوان معروف شده‌اند، تلاش نویسنده‌ی بر انتقال مفاهیم سخت و ثقیل در قالب فرم‌هایی جذاب و روان است. یکی از معروفترین این آثار «دنیای سوفی» است. نویسنده این کتاب، یوستین گاردنر^۱، که سال‌ها در برکن نروژ فلسفه تدریس کرده بود پیوسته در فکر متن فلسفی ساده‌ای بود که به درد شاگردان جوانش بخورد و چون متن مناسبی نیافت خود دست به کار نوشتن دنیای سوفی شد. گاردنر با استفاده از ساده‌نویسی و ایجاز، سه هزار سال فلسفه را در ۶۰۰ صفحه رمان دربارهی «سوفی آموندسن» دختر چهارده ساله نروژی که با مادرش زندگی می‌کند، گنجانده است. در این کتاب مباحث پیچیده‌ی فلسفه غرب بی آنکه مبتذل شود در قالب رمانی خودآموز با طرح و بسطی گیرا و دلنشین، به زبان ساده و شیوا و همه فهم بیان شده است. اگر چنین کاری در دانشی کاملاً انتزاعی چون فلسفه انجام پذیر است، مطمئناً وقت آن رسیده بود که در حوزه‌ی علم سیاست هم کسی اولین چراغ را روشن کند. اساتید علم

1. Jostein Gaarder

سیاست البته شاید از این دست بازیگوشی‌های تئوریک چندان خوشنود نباشند، اما آنچه که با اطمینان می‌توان ادعا کرد این است که این کتاب به شدت سرگرم کننده و جذاب است. به همین دلیل چه بسا خوانندگانی نا آشنا یا بی علاقه به علم سیاست را نیز به خود جذب خواهد کرد و از این طریق دایره‌ی مخاطبان کتب آکادمیک سیاسی را افزایش دهد. از این رو کتاب را می‌توان یک معرفی آسان و جذاب برای دانش روابط بین‌الملل دانست و به همه‌ی آنانی که کنجکاوند تا بدانند این علم از چه چیزهایی و چگونه حرف می‌زند، توصیه کرد.

کتاب البته مشکلات و ضعف‌هایی هم دارد. مهمترین این نقایص این است که تر و تازگی و بامزه بودن ایده‌ی اصلی به تدریج کمرنگ می‌شود. این سوژه که از شورش زامبی‌ها برای تشریح مکاتب گوناگون روابط بین‌الملل استفاده شود، همچنان جالب است اما به نظر می‌رسد شاید بهتر بود این ایده در قالب یک مقاله‌ی بلند مطرح می‌شد تا یک کتاب. افزون بر این، نویسنده فرض را بر این گذاشته است که زامبی‌ها موجودات خردمندی هستند که برای اقداماتشان دلیل دارند. این در حالی است که اکثر کتابها و فیلم‌های ژانر وحشت زامبی‌ها را چونان ویروس‌هایی متحرک توصیف می‌کنند که صرفاً زندگی می‌کنند تا باز تولید کنند. اینکه چطور باید برای آنها دلیل آورد، با آنها صلح نمود یا حتی به گیاهخواری عادتشان داد مطمئناً جای ابهام دارد!

در مجموع به نظر می‌رسد در این اثر ذاتاً بی‌ادعا، نویسنده موفق شده است پیوندی بین دانش سیاست و فرهنگ عامه ایجاد کند و این در حقیقت از یک سو باز کردن راهی جدید برای تعامل این علم با مخاطبانی به مراتب وسیعتر و از سوی دیگر ایجاد ظرفیتی نو برای آموزش آکادمیک است. از این رو مطالعه‌ی کتاب به ویژه برای دانشجویان گرایش‌های مختلف علم سیاست و به طور کلی علوم اجتماعی سودمند و البته سرگرم کننده خواهد بود.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی